

MOJSIJE U STAROM ZAVJETU I ISTOIMENOJ PJESMI SILVIJA STRAHIMIRA KRANJČEVIĆA

Helena Dragić

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
hdragic@ffst.hr

UDK: 82-14+82-1|S.Strahimir Kranjčević
S.Kranjčević:82-97"Mojsije"
2-144.81:2-144.2|Sinaj,27-242
<https://doi.org/10.34075/cs.59.3.4>
Pregledni rad
Rad zaprimljen 2/2024

Sažetak

Mojsije Božji je sluga Jahvin, sugovornik i posrednik koji narodu prenosi Božje riječi i odredbe. Na Božjem brdu Horebu andeo mu se ukazao u gorućem grmu koji nije izgarao. Iz toga grma Jahve se javio Mojsiju. Mojsije je po Jahvinoj providnosti izraelski narod preko Crvenoga mora izveo iz egipatskoga ropstva u Sinajsku pustinju. Na Sinaju mu je Jahve dao Deset zapovijedi i druge propise. Dok je Mojsije četrdeset dana i noći pred Jahvom boravio na Sinaju, Izraelci su se okrenuli od Jahve i klanjali zlatnom teletu. Mojsije je molio Svemogućega da ne kažnjava narod. Gospodin je narodu oprostio, ali ih je kaznio da četrdeset godina borave u pustinji. Mojsije je otišao na brdo Nebo na vrhunac Pisce nasuprot Jerihonu, gdje mu je Jahve pokazao obećanu zemlju. Mojsije je tada umro u 120. godini života.

Mojsije je trajno nadahnuće pjesnicima, slikarima, kiparima, redateljima i drugim umjetnicima. Najveći hrvatski pjesnik realizma Silvija Strahimir Kranjčević 1893. god. u Viencu je objavio pjesmu Mojsije. Kranjčevićeva pjesma u suglasju je sa starozavjetnim knjigama.

Ključne riječi: Mojsije, Jahve, Stari zavjet, Izraelci, Silvija Strahimir Kranjčević.

UVOD

Muško ime Mojsije posuđenica je iz latinskoga i grčkoga jezika *Moses* ← heb. *Moše*¹ ← stegip. *Mes, mesu* – dijete, sin, a prevodi se i kao onaj koji izbavlja.¹ U hrvatskoj antroponimiji više je izve-

¹ Mate Šimundić, *Rječnik osobnih imena*, Matica hrvatska, Zagreb, MMVI., 243.

denica od imena Mojsije.² Ime Mojsije odrazilo se u prezimenima u Hrvatskoj.³

Mojsije je Amramov i Jokebedin sin, Levijev⁴ je unuk i Jakovljevićev praunuk. Živio je 120 godina. Njegov život može se podijeliti na tri razdoblja od po četrdeset godina. Prvih četrdeset godina odrastao je i živio u egipatskoj zemlji na faraonovu dvoru. Potom je četrdeset godina živio kod svoga punca Jitra. Treće razdoblje obuhvaća vodstvo svoga naroda iz egipatskoga ropstva. O Mojsijevu životu i djelovanju govori se u *Knjizi izlaska*, *Levitskom zakoniku*, *Knjizi brojeva* i *Ponovljenom zakoniku*. Prema rabinjskoj predaji Mojsije je živio od 1391. do 1271. godine pr. Krista.⁵ Neki bibliolozi navode da je umro 1200. godine pr. Kr., što bi značilo da je rođen 1380. godine pr. Kr.

Mojsije se u Bibliji spominje 919 puta. Tome treba pridodati i nazive za Mojsija koji se spominje kao „sluga” 30 puta te „čovjek Božji”, „izabranik” itd. Mojsije je najveći ljudski autoritet, Božji sugovornik i posrednik, sluga Jahvin. On prenosi Božje riječi i odredbe. Narod ga je poštivao kao poslanika. Međutim, već kod prvoga pojavljivanja javila se ljubomora i pobuna protiv njega.⁶ Mojsije je izabran da „božansku tajnu pohrani u pisani Zakon”.⁷

² U hrvatskoj antroponimiji inačice imena Mojsije jesu: Moca, Moco; Moja; Mojica, Mojsa, Mojsa, Mojsa, Mojsa; Mola, Mole; Moma, Mome, Momo; Mosa; Moša, Moše, Mušika. Hipokoristici su: Mojo, Mojaš, Mojko, Mojsa i Mojan, Mosko, Mošo. Prema portalu *Acta Croatica* u Hrvatskoj živi dvadesetak Mojsijevih imenjaka.

³ Ime Mojaš u funkciji je prezimena. U Hrvatskoj žive osobe s prezimenima Možeš, Moješ, Moješ; Mojsijev, Mojsilov, Mojsilović, Mozer, Mojsović, Mojsić, Mojsovski, Mošić i dr. Siniša Grgić (gl. ur.) *Enciklopedija hrvatskih prezimena*, Nacionalni rodoslovni centar Zagreb, 2008., 718; Franjo Maletić; Petar Šimunović, *Hrvatski prezimenik (Pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća)* sv. 1. Golden marketing – Tehnička knjiga Zagreb, 2008., 149-150. Valentin Putanec, Petar Šimunović (ur.), *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1976., 442.

⁴ Levi je treći Jakovljević i Lein sin. Levijevi su sinovi s njihovim potomstvom: Geršon, Kehat i Merari. Levi je živio sto trideset i sedam godina. Geršonovi sinovi su Libni i Šimi. Kehatovi su sinovi: Amram, Jishar, Hebron i Uziel. Kehat je živio sto trideset i tri godine. Merarijevi su sinovi: Mahli i Muši. Amram se oženio Jokebedom, koja mu je rodila sinove Arona i Mojsija. To su Mojsije i Aron koji su govorili egipatskom kralju da pusti Izraelce iz Egipta. Amram je živio sto trideset i sedam godina (Izl 6, 16-20).

⁵ Mojsije: Božji čovjek <https://reformacija.org/2018/05/01/mojsije/> (pristup 10. veljače 2024.).

⁶ Miljenko Odrlić, Mojsije u židovskoj Bibliji, *Služba Božja* 51 (3-4), Split, 2011., 268-296.

⁷ Dubravko Turalija, Od perja na vjetru do perja u jastuku i natrag. Povratak mudrosti od društvene elite k narodu, *Bogoslovska smotra* 91 (2), Zagreb, 2021., 233.

Mojsije je trajno nadahnuće u slikarstvu, kiparstvu⁸, filmu, književnosti. Među hrvatskim književnicima koji su svoja djela napisali o Mojsiju je najveći pjesnik hrvatskoga realizma Silvije Strahimir Kranjčević.^{9 10}

U *Viencu* je 1893. godine Kranjčević objavio pjesmu *Mojsije*. Ta je poema s jakim epskim i lirskim elementima satkana od 206 stihova dijaloškoga karaktera na osobnoj razini Mojsija i Jahve.¹¹ Poema je na univerzalnoj razini čovjeka i Boga. U dijalozima Mojsija i Jahve uzvici su, pitanja, molitve, metafore i aforizmi. Pjesnik tematizira pitanja slobode, vjere, sumnje u ideale, grijeha, iskušenja, kazne, smisla života, položaja čovjeka, pravde, nepravde, manipulacije masama.¹²

1. MOJSIJEVO DJETINJSTVO I MLADOST

Amram iz Levijeva roda oženio se djevojkom Levijkom Jokebedom koja mu je rodila kćer Mirjam te sinove Arona i Mojsija. Mirjam je bila šest godina starija od Mojsija, a Aron tri godine.¹³ Kad se rodio Mojsije, na snazi je bila faraonova zapovijed da se svi dječā-

⁸ Michelangelov Mojsije imao je izniman utjecaj na najveće svjetske umjetnike. Među tim umjetnicima je Ivan Meštrović (1883. – 1962.) koji je 1915. g. u Londonu izradio prvu skulpturu s temom Mojsija. U Rimu je 1918. izradio mramornu skulpturu *Mojsija*, a od 1918. do 1950. godine izradio je više skulptura i crteža Mojsija među kojima je i crtež za likovnu dekoraciju kupole u Otavicama. (O tome više: Ivana Grabić, Svetci u umjetničkom opusu Ivana Meštrovića, *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija* 63 (2), Split, 2023., 117-134).

⁹ Silvije Strahimir Kranjčević (Senj, 1865. – Sarajevo, 1908.) školovao se u Rimu, ali je odustao od namjere biti svećenikom. U Zagrebu je završio jednogodišnji učiteljski tečaj, ali u Khuenovoj Hrvatskoj nije se mogao zaposliti. Stoga je od 1886. godine bio učitelj u Kallayevoj Bosni i Hercegovini: u Mostaru, Livnu, Bijeljini, ponovno u Livnu te u Sarajevu. Prvu pjesmu *Zavjet* objavio je 1883. godine u *Hrvatskoj vili*. Eugen Kumičić bio je urednik i tada je oduševljeno i proročanski izjavio: „Taj će vam biti najbolji hrvatski pjesnik!“ Objavio je 421 pjesmu i četiri zbirke: *Bugarkinje* (1885.), *Izabrane pjesme* (1898.), *Trzaji* (1902.) i *Pjesme* (1908.), od prve pjesme „Zavjet“ (1883.) do zadnje pjesme „Hristova slika“ (1908.)

¹⁰ U Novom zavjetu Mojsije je najspominjaniji starozavjetni lik. Spominje se 86 puta, a veže se uz Kristov dolazak, uskrsnuće mrtvih, poslanja poganima i Kristova pashalnoga događaja. Usp. Marinko Vidović, nav. dj., 514.

¹¹ Kranjčević navodi riječ Jehova.

¹² Jasna Šego: Antun Volenik, Biblijski temelji u odabranim pjesmama Kranjčevića, Šimića i Ujevića, *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti* 67 (3), Zagreb, 2012., 372-373.

¹³ Menachem Posner, Moses The Biblical and Lawgiver Known as Moshe https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/73398/jewish/Moses.htm (pristup 21. travnja 2024.).

ci pobiju pa je majka sina krila tri mjeseca. Kad je vidjela da ga ne može više kriti, nabavila je košaricu od papirusove trstike, oblijepila je smolom i paklinom, u nju stavila dijete i položila ga u trstiku na obali rijeke Nila. Faraonova kći je došla okupati se. Našla je dijete, platila djetetovoj majci da ga podoji i odgoji. Mirjam je uzela dijete i dala ga njegovoj majci koja ga je othranila. Kad je dijete odraslo, ona ga je odvela faraonovoj kćeri, koja ga je posinila. Nadjenula mu je ime Mojsije, jer ga je, rekavši, „iz vode izvadila” (Izl 2, 1-9).

Na faraonovu dvoru Mojsije je stekao veliku naobrazbu. Bora-veći na faraonovu dvoru u okružju egipatskih vjerskih običaja, Mojsije je znao za svoje hebrejsko podrijetlo. Imao je osjećaj za pravdu. Zaštitio je Hebrejca i midanske pastirice na izvoru.¹⁴

Kad je odrastao, Mojsije je otišao među svoj narod i vidio njegove patnje. Vidio je kako neki Egipćanin tuče njegova brata. Mojsije je ubio Egipćanina. Sutradan je vidio kako se međusobno tuku dva Hebrejca. Mojsije ih je ukorio, a oni su mu se usprotivili pitajući ga hoće li i njih ubiti kao što je ubio Egipćanina. Mojsije je shvatio da se pročulo o ubojstvu Egipćanina. Kad je to faraon čuo, htio je ubiti Mojsija. Zato je Mojsije pobjegao u midansku zemlju i sjeo kraj nekog studenca (Izl 2, 11-15).

Sedam kćeri midanskoga svećenika Reula došlo je naliti vode i napojiti stado. Došli su pastiri i potjerali ih. Mojsije ih je obranio i stado im napojio. Čim su se vratile, sve su ispričale svome ocu. Otac ih je prekorio zašto su toga čovjeka ostavile i rekao im da ga pozovu na objed. Mojsije je ostao kod toga svećenika koji ga je oženio svojom kćeri Siporom. Kad mu je ona rodila sina, nadjenuo mu je ime Geršon, jer je rekao da je stranac u tuđoj zemlji (Izl 2, 16-22).

2. BOŽJA OBJAVA

Dok je Mojsije pasao stada svoga tasta po pustari, došao je do Horeba, brda Božjega. Anđeo mu se ukazao u gorućem grmu koji nije izgarao. Mojsije se zagledao u grm koji je bio u plamenu, ali nije izgarao. Prišao je grmu, a iz grma mu se Jahve javio nazvavši ga njegovim imenom Mojsije. Jahve mu je rekao: „Ne prilazi ovamo! Izuj obuću s nogu! Jer mjesto na kojem stojiš sveto je tlo. Ja sam, Bog tvoga oca; Bog Abrahamov, Bog Izakov, Bog Jakovljevi” (Izl 3, 3-6).

Bog se Mojsiju objavljuje imenom Jahve, što znači „Ja jesam” ili „Onaj koji jesam”. Bog tri puta ponavlja svoje ime. Prvi put u prvom

¹⁴ Božo Odošić, Misterij Boga objave na Sinaju. Ispovijest vjere u događajima knjige Izlaska. *Vrhbosnensia: časopis za vjerska i međureligijska pitanja* XVII (2), Sarajevo, 2013., 263.

licu imperfekta hebrejskoga glagola „biti”, što se u hrvatskom prevodi „jesam”. Bog drugi put ponavlja isti oblik glagola jesam, a treći put Bog govori u trećem licu imperfekta „jest”. Od trećega oblika sačuvao se tetragram (suglasnici) (YHVH). Samoglasnici *a* i *e* dodani su kasnije pa je tako nastalo Jahveh.¹⁵

Adonaj je starozavjetna riječ kojom se obraćalo Bogu, jer se riječ Jahve iz strahopoštovanja nije smjela izgovarati. Sinonim te riječi je Šadonaj.¹⁶

Jahve se u Bibliji spominje 6891 put, a od toga u Novom zavjetu 180 puta.

Jahve je na Sinaju Mojsiju rekao da je vidio patnje svoga naroda u Egiptu, čuo tužbu na tlačitelje te su mu poznate muke njegova naroda pa je sišao izbaviti narod iz egipatskoga ropstva i odvesti ga – u zemlju kojom teče med i mlijeko. Vapaji Izraelovih sinova dopri su do Jahve. Jahve se obratio Mojsiju neka ide izbaviti narod iz Egipta. Mojsije je upitao tko je on da ide faraonu. Jahve mu je odgovorio da će biti s njim i kad izvede narod iskazati štovanje na tome brdu. Mojsije je pitao Jahvu što će reći Izraelcima kako je njegovu Bogu ime? Jahve je rekao da je Bog njihovih otaca, Bog Abrahamov, Bog Izakov i Bog Jakovljevi, koji ga je poslao njima te mu je do vijeka ime Jahve i tako će ga zvati pokoljenja (Izl 3, 15).

Jahve je Mojsiju rekao da će ga Izraelci poslušati i neka s njihovim starješinama pođe egipatskom kralju i kaže da mu se objavio Jahve te zatraži da ih pusti tri dana hoda u pustinju da ondje prinesu žrtvu Jahvi, Bogu svojemu. Jahve je upozorio Mojsija kako zna da ih egipatski kralj neće pustiti ako ne bude natjeran teškom šakom. Zato će Jahve pružiti svoju šaku i pritisnuti Egipat svakovrsnim čudesima što će ih u njemu izvesti. Poslije će ih pustiti, a Jahve će dobro raspoređiti Egipćane prema Izraelcima pa kad pođu neće poći praznih ruku. Svaka će žena zatražiti od svoje susjede i stanarke u svojoj kući nakita srebrnog i zlatnog i odjeće. To neka stave na svoje sinove i kćeri (Izl 3, 1-22).

Mojsije je upitao što će ako mu ne povjeruju i ne poslušaju ga. U ruci je držao štap, a Jahve mu je rekao da baci štap. Mojsije je tako učinio i štap se pretvorio u zmiju. Kad je uzeo zmiju, ona se pretvorila u štap. Jahve mu je rekao kako tako moraju vjerovati da se Bog njihovih otaca objavio njemu. Jahve je Mojsiju dao još dva čudesna znaka koja će uvjeriti Izraelce. Mojsije je govorio da nije vješt propovjednik pa je umjesto njega govorio njegov brat Aron koji

¹⁵ Tko je Jahve iz Staroga zavjeta. <https://biblijaiznanost.net/tko-je-jahve-iz-staroga-zavjeta/> (pristup 11. veljače 2024.).

¹⁶ Bratoljub Klaić, *Novi rječnik stranih riječi*, Školska knjiga, Zagreb, 2012., 13.

je bio vrlo rječit. Bog je Mojsiju rekao da uzme svoj štap i njime izvodi znamenja. Mojsije se sa svojom ženom i sinovima vratio u Egipat da obiđe svoju braću. Jahve mu je rekao da pred faraonom izvede znamenja i da mu kaže: „Ovako kaže Jahve: Izrael je moj prvorođenac. Tražim od tebe da mi pustiš sina da mi iskaže štovanje. Ako odbiješ da ga pustiš, ja ću ubiti tvoga prvorođenca” (Pnz 4, 1-31).

Objava imena Božjega na Sinaju temeljni je događaj u Starom zavjetu. Božja prisutnost očitovat će se u daljnjim tokovima izraelske povijesti.¹⁷ Govoreći u ime Božje, Mojsije je zaslužio posluš koji se zahtijevao za sve buduće posrednike.¹⁸

Poslije mnogo vremena umro je egipatski kralj, a Izraelci su još bili u ropstvu. Molili su Božju pomoć i Bog se zauzeo za njih.

2.1. „Mojsije” Silvija Strahimira Kranjčevića

Boravak u Rimu na Kranjčevića je ostavio neizbrisiv trag. U njegovim pjesmama brojne su slike biblijske i rimske prošlosti, a on je „bio neki spoj starozavjetnog proroka i blagih novozavjetnih navjesnika”.¹⁹

Patnje Kranjčevićeve pogažene domovine i njegovoga poniženoga naroda pjesnik je doživljavao očajavanjem i proživljavao pjesničkom osjećajnošću, a njihov je domet prelazio zemaljsku stvarnost.²⁰ Lirski subjekt pjesmu *Mojsije* počinje obraćanjem Gospodu:

... Izvedi narod moj; o Gospode,
Izvedi ga iz ropstva zlopatna
I skini mu sa vjeda pospanih
Još onu mreću tvrdu, zlokobnu,
Što zastire sad oči njegove!

Lirski subjekt moli Gospoda obraćajući se imperativima: *izvedi* i *skini*. Uporabom *epiteta zlopatna, pospanih, tvrdu, zlokobnu* pjesnik gradacijski ukazuje na nevolje svoga naroda. Motiv mreće tvrde, zlokobne u Starom zavjetu spominje se u deuterokanonskoj *Knjizi o Tobiji*.²¹

¹⁷ Josip Marcelić, Objava Boga u Bibliji, *Crkva u svijetu* 20 (1), Split, 1985., 6-7.

¹⁸ Marinko Vidović, Kršćanski mesijanizam otvorena poruka židovstvu, *Bogoslovska smotra* 85 (2), Zagreb, 2015., 513.

¹⁹ Ivo Frangeš, *Povijest hrvatske književnosti*, Nakladni zavod Matice hrvatske & Cankarjeva založba, Zagreb – Ljubljana, 1987., 211.

²⁰ Drago Šimundža, Religiozna polazišta i dileme Kranjčevićeve poezije, *Crkva u svijetu* 23 (4), Split, 1988., 263-264.

²¹ Tobit je živio u izgnanstvu u Ninivi za vrijeme vladavine asirskoga kralja Sanheriba (704. – 681.). Oženio se Anom, djevojkom iz svoga plemena. U progonstvu su se

Faraon se bojao da će se Izraelci namnožiti i tako ugroziti Egipćane. Stoga je zapovjedio da se prvorodenci pobiju. O tome govore Kranjčevićevi stihovi:

*I da nam ljuti naši krvnici
U utrobama djeci sudiše!
O, smiluj se, silni Jehova,
Prokuni kletvom krvne silnike
I spasi narod moj, o Gospode!”*

Tim stihovima pjesnik problematizira zlo kojim krvnici sude djeci u majčinoj utrobi. Stoga lirski subjekt vapi silnom Jahvi da prokune krvne silnike i spasi narod pjesnikov.

2.2. Povratak Mojsija u Egipat i razgovori s faraonom

Nakon Božje objave Mojsije se, držeći štap u ruci, jašući na magarcu sa ženom Sipurom koja je držala dijete u naručju, vratio u Egipat. To je prefiguracija Kristova ulaska u Jeruzalem.²²

Mojsije se susreo s Aronom te su zajedno otišli faraonu moleći da odu tri dana u pustinju i prinesu žrtvu Jahvi, svome Bogu. Nastupile su nove nevolje Hebreja. Bilježnici Izraelaca otišli su faraonu i potužili se na Mojsija i Arona (Pnz 5, 1-23).

Jahve se javio Mojsiju najavljujući mu da će uskoro vidjeti kako će postupiti s faraonom koji će pod snažnom rukom pustiti Izraelce da odu i tjerati ih iz svoje zemlje. Još je Mojsiju rekao da kaže Izraelcima kako će ih osloboditi iz egipatskog ropstva i dovesti ih u zemlju za koju se zakleo da će je dati Abrahamu, Izaku i Jakovu i dat će je Izraelcima u baštinu. Kad je to Mojsije kazao Izraelcima, nisu ga htjeli slušati. Osamdesetogodišnji Mojsije i osamdeset trogodišnji Aron faraonu su uputili zahtjev za oslobođenje Hebreja te su se pred faraonom dogodili čudesni znaci: štap pretvoren u zmiju, voda pretvorena u krv, pojavljivanje mnoštva žaba, komaraca i obada, a nastupio je pomor stoke i mnoge druge nedaće (Izl 6, 1-13).

druga plemena pa i Tobitov otac Naftalija okrenuli od Jahve i klanjali se teletu. Tobit je od mreine oslijepio. Tobit je živio u vjeri u pravoga Boga. Potajno je sahranjivao Judejce koje je kralj Sanherib ubio. Tobitu su sve zaplijenili, a ostali su mu samo supruga Ana i sin Tobija. Nije prošlo ni pedeset dana, a kralja Sanheriba ubili su dvojica njegovih sinova (Tob 1, 1-22).

²² Anđelko Badurina (prir.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i Uvod u ikonologiju Radovana Ivančevića*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990., 413.

Nakon razgovora s faraonom Mojsija su više cijenili faraonovi službenici i narod.²³

Jahve je Mojsiju i Aronu rekao neka ustanove Pashu. Mojsije je sazvao sve Izraelce i rekao im propise o Pashi.

2.3. Odlazak Izraelaca iz Egipta

Nastupila je smrt prvorođenaca među kojima je bio faraonov nasljednik. Egiptom je odjekivao strašan jauk jer nije bilo kuće u kojoj nije bilo mrtvacu. Noću je ustao faraon, svi njegovi dvorjani i svi Egipćani. Faraon je u noći pozvao Mojsija i Arona te im rekao: „Ustajte i odlazite od moga naroda i vi i vaši Izraelci! Idite! Odajte štovanje Jahvi, kako ste tražili. Pokupite svoju i sitnu i krupnu stoku, kako ste zahtijevali: idite pa i mene blagoslovite!” (Izl 12, 31-32). Egipćani su, bojeći se da će svi izginuti, tjerali narod da brže ide iz zemlje. Mojsije je Izraelcima rekao da od Egipćana zatraže srebrnine, i zlatnine, i odjeće. Egipćani su bili naklonjeni Izraelcima te su im davali što su tražili (Izl 12, 33).

Kranjčević svojim stihovima propituje ludu ljudsku želju o ubijanju jednoga zbog drugoga naroda:

– *A luda želja! da, al ljudska jest!*
Da kunem kletvom krvne silnike.
Da bijem narod, a zbog naroda,
O, stvore moj?! A zašto da bih ja
Zbog jednog stvora drugi kido stvor?!

Lirski subjekt se pita zašto se jedan narod uništava radi drugoga naroda, ali i zašto se zbog jednog stvora kida drugi stvor.

Pjesnik ističe: *Života klicom, svim je mio vijek / i svačije je pravo disati.* Kranjčević se nije mirio s povijesnim danostima, suzama i zlom koje ga je tištalo. Božanski ideal mu je čovjek. „Jasan mu je bio odnos između stvorenja i Stvoritelja, ali kad je bio u pitanju čovjek, srce i um bili su zagovornici njegovih htijenja.”²⁴ To se snažno očituje u *Mojsiju*:

„*Nedohvatni su sudi, Gospode,*
U kojima se nama pojavljaš,
I zakoni su tvoji vječiti,
A da bi crv tvoj mali, sićušni,

²³ Miljenko Odrlić, nav. dj., 274.

²⁴ Drago Šimundža, nav. dj., 354.

*Sa stožerima tvojim drmao.
Davnina mrkla prošlost zastire,
Otkako si u svojem Edenu
Iz zemlje prvog stvora izveo,
Udahnuo mu dušu besmrtnu,
Al to bi mrva s tvoje mrvice.”*

Kranjčević se zalaže za slobodu jer je svima mio vijek i svačije je pravo disati. Lirski subjekt se obraća Gospodu čiji su zakoni vječiti. Davninu mrkla prošlost zazire otkako je Gospodin u svom Edenu od zemlje prvoga čovjeka izveo i udahnuo mu besmrtnu dušu. Od tada smo svi mi smrtnici i komadići Božjega bića velebnoga pa iako smo sitni, mali Božjega bića smo čestice. Lirski subjekt se obraća Bogu:

*Pa, Gospode, o, reci, vječiti,
Je l' ljudsko čelo za to stvoreno,
Da u prah pada ropski, kukavno,
I one ruke, u koje si ti
U tajne svijeta postavio ključ,
O, reci, jesu l' tako slabašne,
Da nijesu vrijedne s tobom, Gospode,
A u čast tvoju, vladu dijeliti?
O, klanjam ti se, silni Jehova,
S visina tvojih sve je jednako
Na ovoj maloj, sitnoj zemljici.*

U tim stihovima s jedne strane ogleda se ljubav prema čovjeku i s druge strane disharmonija svijeta. U navedenim stihovima očituju se idealna vizija lirskoga subjekta, ali i povijesna stvarnost. Lirski subjekt čezne za izgubljenim rajem, prvotnim skladom i pravičnošću. Nadalje, izriče brigu, upitnost, bunt, sumnju i pesimizam, a pri tome čvrsto ostaje na temeljnim kršćanskim nazorima s kojima je pupčanim nitima neodoljivo vezan.²⁵

Lirski subjekt nastavlja molbom silnom Jahvi da ga pomiluje i izvede iz zlopatna ropstva i ne dopusti da stvor na Njegov oblik leži u prahu i čelom puže. Pjesnik piše o prokletstvu ljudskoga roda što smrtna žena baštini od zagrljaja s muškim plemenom. Lirski subjekt vapi: *O, neokajna moja pogreško!* Lirski se subjekt poistovjećuje s Jahvom:

*Smilovat ću se tvojoj željici,
Al jao tebi što si želio.*

²⁵ Drago Šimundža, nav. dj., 354.

*I tebi baš, što goriš plamenom
Od ideala silnih, vječitih,
Ta sjajna vatra crna bit će smrt,
Mrijeti ti ćeš, kada počneš sam
U ideale svoje sumnjati.*

Tri puta je Jehova upozoravao: *Mrijeti ti ćeš, kada počneš sam / U ideale svoje sumnjati*. Kranjčevićevi ideali su sloboda i čovjekoljublje.

Lirski je subjekt razapet između ideala i stvarnosti, vjere i sumnje, slobode i poniženosti, pesimizma i nade, Krista raspetoga i Krista uskrsloga.²⁶

Lirski subjekt razmišlja o životu i o ljudima te ističe: *A šta je život – ko i pustara, / A šta su ljudi – ko i prašina.*

2.4. Bijeg iz Egipta

Kad je faraon dopustio Izraelcima da odu, Bog ih je poveo zaobilaznim putem prema Crvenome moru. Mojsije je ponio Josipove kosti jer im je Josip rekao: „Bog će se zacijelo za vas zauzeti. Tada i moje kosti odavde ponesite sa sobom!” Ispred njih je Jahve danju išao u stupu oblaka, a noću u stupu od ognja (Izl 13, 17-22).

Faraonova vojska jurila je za Izraelcima koji su se plašili da će izginuti. „Jahve je išao pred njima, danju u stupu od oblaka da im put pokazuje, a noću u stupu od ognja da im svijetli. Tako su mogli putovati i danju i noću. I nije ispred naroda nestajao stup od oblaka danju ni stup od ognja noću” (Izl 13, 21-22). O tome Kranjčević piše:

*Pred silnim ljudstvom gorio je stup
Od crne zemlje pa sve do sunca.
A usred stupa žario se prst
Na ruci silnog Boga Jehove.
“Ovuda!” – strašno grmio je glas –
“U obećani rajski Hanaan,
Kud teče mlijeko i sladani med!”
A narod Božji gledao je stup
I šapto: Baš ga j' lijepo vidjeti! –*

²⁶ Usp. Vjekoslava Bagarić, Misaona i biblijska tematika Kranjčevićeva pjesničkoga izraza, *Život i škola* 14 (2), Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, 2005., 69.

Mojsije je držao ispruženu ruku nad morem, a Jahve je razdvojio vode i more je bilo isušeno. Jahve je iz stupa oblaka i ognja stvorio zbrku egipatskoj vojsci. Egipćani su povikali da se Jahve bori na Izraelskoj strani. Jahve je Mojsiju rekao da pruži ruku nad morem da se vode vrate na Egipćane. U zoru je Mojsije pružio ruku nad morem koje se vratilo u svoje korito potopivši svu faraonovu vojsku. Izraelci su se pobjojali Jahve te povjerovali njemu i njegovu sluzi Mojsiju (Izl 14, 21-31).

2.5. Mojsijeva zahvalnica

Mojsije je s Izraelcima zapjevao zahvalnicu Jahvi. Mojsije ističe kako je njegova snaga njegova pjesma, a Jahve je njegovim izba-viteljem:

*On je Bog moj, njega ja ću slaviti,
on je Bog oca moga, njega ću veličati.
Jahve je ratnik hrabar, Jahve je ime njegovo.*

Jahve je faraonova kola i vojsku u more bacio, cvijet njegovi-h štitonoša crveno je more progutalo, valovi su ih prekrili, poput kamena u morske su dubine potonuli. Desnica Jahvina snagom se proslavila, a svojim veličanstvom dušmane obara.

*Mislio je neprijatelj:
'Gonit ću ih, stići, plijen ću podijelit',
duša će moja sita ga biti;
trgnut ću mač, uništiti ih rukom svojom.'
A ti dahom svojim dahnu,
more se nad njima sklopi;
k'o olovo potonuše silnoj vodi u bezdane.
Tko je kao ti, Jahve među bogovima,
tko kao ti sija u svetosti,
u djelima strašan, divan u čudima?*

Mojsije u pjesmi pjeva o Jahvi, koji je svojom milošću vodio svoj narod, k svetom Njegovom Stanu. Pošto su to čuli, narodi su podrhtali, Filistejce su muke spopale, užas je shrvao edomske glavare, trepet obuzeo moapske knezove i svi su se tresli koji su živje-li u Kanaanu:

*Strah i prepast na njih se obaraju;
snaga tvoje ruke skamenila ih je
dok narod tvoj, Jahve, ne prođe,
dok ne prođe narod tvoj koji si otkupio.*

*Dovest ćeš ih i posaditi na gori svoje baštine,
na mjestu koje ti, Jahve, svojim učini Boravištem,
Svetištem, o Jahve, tvojom rukom sazidanim.
Vazda i do vijeka Jahve će kraljevati.”
Kad su faraonovi konji,
njegova kola i konjanici sašli u more,
Jahve je na njih povratio morske vode
pošto su Izraelci prošli posred mora po suhu. (Izl 15, 1-20)*

Aronova sestra, proročica Mirjam, uzela je bubanj u ruku, a sve žene pridružile joj se s bubnjem u ruci plešući. Mirjam je začinjala pjesmu:

*„Zapjevajte Jahvi jer se slavom proslavio!
Konja s konjanikom u more je survao.” (Mih 15, 20-21)*

Jahve se obratio Izraelcima nakon izvođenja iz Egipta i pred narodom poslao Mojsija, Arona i Mirjam.

3. IZRAELCI U SINAJSKOJ PUSTINJI

Tri mjeseca nakon izlaska iz Egipta Izraelci su stigli u Sinajsku pustinju, a Mojsije se popeo na brdo Bogu. Jahve je rekao Mojsiju da prenese Izraelcima da će biti svet narod ako se budu držali Saveza. Za dva dana ujutro u zoru se prolomila grmljavina, munje su sijevale, a Sinaj je prekrilo gust oblak. Trube su gromko zaječale, a sav narod u taboru je uzdrhtao. Mojsije je narod poveo Jahvi. Stali su u podnožju Sinaja koji se zavio u dim jer je Jahve u obliku dima sišao na njih. Jahve je pozvao Mojsija na vrh brda i rekao mu da narod ne pokušava provaliti do Jahve te neka siđe i ponovno se s Aronom popne na brdo (Izl 19, 16-25).

Mirjam i Aron rogoborili su protiv Mojsija jer je oženio Kušanku. Jahve ih je pozvao u šator i rekao im: „Saslušajte riječi moje: Nađe li se među vama prorok, u viđenju njemu ja se javljam, u snu njemu progovaram. Ali nije tako sa slugom mojim Mojsijem. Od svih u kući mojoj najvjerniji je on. Iz usta u usta njemu ja govorim, očevidnošću, a ne zagonetkama, i lik Jahvin on smije gledati. Kako se onda niste bojali govoriti protiv sluge moga Mojsija?” (Br 12, 4-8).

Čim je Jahve odmakao, Mirjam se ogubavila. Tada se Aron obratio Mojsiju da ne svaljuje na njega i sestru mu grijeh koji su „u ludosti počinili” i kojega su krivci. Mojsije je zavapio Jahvi da ozdravi Mirjam, a Jahve je rekao da se zbog grijeha treba stidjeti sedam dana i da je sedam dana izdvoje iz tabora. Potom su Izraelci stigli u

pustinju Sin i nastanili se u Kadešu. Ondje je umrla i sahranjena Mirjam. Zajednica se udružila protiv Mojsija i Arona. Žalili su se da samo jednu manu koja bi se noću s rosom spuštala. Ispred zajednice Mojsije i Aron otišli su u šator i ničice pali. Tada im se pokazala Jahvina slava. Jahve je zapovjedio da puhne jak vjetar i od mora nanese prepelice i spusti ih nad tabor. Narod je ustao, cijeli dan, noć i sutrašnji dan skupljao prepelice i jeo ih (Izl 11, 31-32).

Narod je mrmljao protiv Mojsija i Arona zašto su ih doveli u to mjesto gdje nema ni vode i svi će pomrijeti. Jahve je rekao Mojsiju: „Uzmi štap pa ti i tvoj brat Aron skupite zajednicu. Onda, na njihove oči, progovorite pećini da ustupi svoje vode. Iz pećine im izvedi vodu te napoji zajednicu i njezino blago.” Mojsije je uzeo štap i s Aronom skupio zbor pred pećinu te rekao: „Čujte, buntovnici! Hoćemo li vam iz ove pećine izvesti vodu?” Mojsije je podigao ruku, dva puta udario štapom o pećinu iz koje je u obilju provalila voda koju su mogli piti zajednica i njezina stoka (Br 20, 11-11).

3.1. Savez na Sinaju i zlatno tele

Mojsije je četrdeset dana i noći boravio na Sinaju ne jedući i ne pijući. Jahve mu je dao Deset zapovijedi²⁷ i druge propise. Za to vrijeme narod se okupio oko Arona pa mu rekao da napravi boga koji će ići pred njima. Pitali su se što se dogodilo s Mojsijem koji ih je izveo iz Egipta. Aron je Izraelcima rekao da poskidaju zlatne naušnice svojih sinova i kćeri i da mu ih donesu. Svijet je poslušao, a Aron je zlato istopio i napravio zlatno tele. Narod je povikao da je to

²⁷ „Ja sam Jahve, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva. (3) Nemoj imati drugih bogova uz mene. (4) Ne pravi sebi lika ni obličja bilo čega što je gore na nebu, ili dolje na zemlji, ili u vodama pod zemljom. (5) Ne klanjaj im se niti im služi. Jer ja, Jahve, Bog tvoj, Bog sam ljubomoran. Kažnjavam grijeh otaca - onih koji me mrze - na djeci do trećeg i četvrtog koljena, (6) a iskazujem milosrđe tisućama koji me ljube i vrše moje zapovijedi. (7) Ne uzimaj uzalud imena Jahve, Boga svoga, jer Jahve ne oprašta onome koji uzalud izgovara ime njegovo. (8) Sjeti se da svetkuješ dan subotnji. (9) Šest dana radi i obavljaj sav svoj posao. (10) A sedmoga je dana subota, počinak posvećen Jahvi, Bogu tvojemu. Tada nikakva posla nemoj raditi: ni ti, ni sin tvoj, ni kći tvoja, ni sluga tvoj, ni sluškinja tvoja, ni živina tvoja, niti došljak koji se nađe unutar tvojih vrata. (11) Ta i Jahve je šest dana stvarao nebo, zemlju i more i sve što je u njima, a sedmoga je dana počinio. Stoga je Jahve blagoslovio i posvetio dan subotnji. (12) Poštuj oca svoga i majku svoju da imaš dug život na zemlji koju ti da Jahve, Bog tvoj. (13) Ne ubij! (14) Ne učini preljuba! (15) Ne ukradi! (16) Ne svjedoči lažno na bližnjega svoga! (17) Ne poželi kuće bližnjega svoga! Ne poželi žene bližnjega svoga; ni sluge njegova, ni sluškinje njegove, ni vola njegova, ni magarca njegova, niti išta što je bližnjega tvoga!” (Izl 20, 2-17).

bog Izraelov. Vidjevši to, Aron je zapovjedio da se napravi žrtvenik i sutra priredi svečanost Jahvi. Narod je poslušao Arona (Izl 32, 1-6).

Jahve je rekao Mojsiju da požuri dolje sa Sinaja zato što je narod brzo zašao s puta. Jahve je zaprijetio da će ih sve uništiti, a od Mojsija će stvoriti veliki narod. „Gospodine moj, Jahve! Ne uništavaj naroda svoga, baštine svoje koju si izbavio u svojoj veličajnosti i svojom moćnom rukom izveo iz Egipta. Sjeti se slugu svojih: Abrahama, Izaka i Jakova, a ne obaziri se na tvrdokornost ovoga naroda, na njegovu opačinu, na grijeh njegov (...)” (Pnz 9, 26-27).

Kad je Mojsije stigao u tabor i vidio kako se narod veseli pred zlatnim teletom, Aron ih je pustio u idolopoklonstvo.

Kranjčević ne spominje ime Mojsijeva brata Arona koji je dao izraditi zlatno tele: *Al ono narod, Božja odlika, / Sagradio si tele zlačeno / I tele slavi, a ne Jehovu!* u suglasju s Knjigom Izlaska.

Na ulazu u tabor Mojsije je uzviknuo da svi koji su za Jahvu priđu k njemu. Pristupili su svi sinovi Levijevi. Mojsije je prepoznao prijestup, opomenuo narod te molio Jahvu da oprost narodu. Time Mojsije pokazuje istinoljublje, pravdoljublje i čovjekoljublje.²⁸ Mojsije je spreman odreći se svega za spas čitavog naroda. Bog prihvaća Mojsijevo ponašanje i zbog toga oprašta narodu po Mojsijevoj riječi.²⁹

Lirski subjekt moli vječnoga, silnoga, *svemožnoga Jehovu* da oprost narodu jer u naroda je krivi prorok prav i narodi su djeca velika kojima je lako kupiti igračke.

Kranjčević kao i Mojsije više puta moli oprost za grijeh koji su drugi učinili: *Oprosti im, o silni, svemožni, / Izvedi narod moj, o Gospode!* Lirski subjekt nastavlja da se *silni Jehova* nasmiješio, a taj smijeh čuo je Mojsije iz vatrenoga stupa Božjega koji se sjajio ispred naroda onuda gdje je zemlja Kanaan i kamo su preko brda velikih *na medna polja puti vodili*.

3.2. Popis Izraelaca

Prvoga dana drugoga mjeseca, druge godine po izlasku iz egiptске zemlje Jahve je rekao Mojsiju da s Aronom i glavarima svoga pradjedovskoga doma³⁰ obavi popis cijele izraelske zajednice po

²⁸ Usp. Anđela Jeličić, Pravedan i milosrdan Bog. Riječki teološki časopis 19 (2). Rijeka, 2011., 256.

²⁹ Usp. Domagoj Runje, Vjera u pustinji (Br 14, 11; 20. 12) – pokušaj aktualizacije. Vrhbosnensia XVII (2). Sarajevo, 2013., 290.

³⁰ Jahve je rekao imena glavara koji će im pomagati: Elisur, sin Šedeurov, za pleme Rubenovo; Šelumiel, sin Surišadajev, za pleme Šimunovo; Nahšon, sin

rodovima i porodicama, navodeći pojedinačna imena svih muškaraca. (Br 1, 1-2)

Jahve je rekao Mojsiju da ne popisuje Levijevo pleme i da sam odredi Levijevce za službu u Prebivalištu svjedočanstva. Izraelci su sve učinili kako je Jahve naredio Mojsiju (Br 1, 47-50). Nadalje, Jahve je rekao neka ostali Izraelci logoruju svatko u svome taboru oko Šatora sastanka, ali malo podalje; kod svoje zastave, pod znakovima svojih pradjedovskih domova (Br 2, 1-2). U svemu su Izraelci učinili kako je Jahve naredio Mojsiju.

3.3. Mojsije pomazao Arona i njegove sinove

Po Jahvinoj zapovijedi Mojsije je uzeo Arona i njegove sinove; ruho, ulje pomazanja, junca žrtve okajnice, dva ovna i košaru beskvasnih kruhova i skupio svu zajednicu na ulazu u Šator sastanka. Mojsije je Arona i njegove sinove oprao u vodi. Aronu je obukao haljinu, opasao ga pojasom, ogrnuo ogrtačem i stavio mu oplećak. Opasao ga je tkanicom oplećka i njome pritegnuo uz njega oplećak. Na glavu mu je stavio mitru, a sprijeda na mitru postavio zlatnu pločicu - sveti vijenac. Nakon toga je Mojsije uzeo ulje pomazanja te pomazao Prebivalište i sve što je u njemu. Sedam puta uljem je poškropio žrtvenik i sav njegov pribor te umivaonik s njegovim stalkom. Ulje pomazanja stavio je Aronu na glavu pa ga je pomazao i posvetio. Mojsije je doveo Aronove sinove; na njih obukao haljine, pasovima ih opasao i poveze im zavio (Lev 8, 1-13).

3.4. Kamene ploče i Kovčeg saveza

Jahve je rekao Mojsiju da iskleše dvije kamene ploče i napravi drveni kovčeg. Prema Jahvinoj zapovijedi Mojsiju Kovčeg saveza (Kovčeg svjedočanstva, Škrinja zavjetna) Besalel je napravio od bagremova drva, dva i po lakta dug, lakat i po širok i lakat i po visok. Izvana i iznutra okovan je čistim zlatom, a oko njega je završni pojas od zlata. Na njemu su po dva koluta s obje strane koji su prikovani za njegove četiri noge. Od bagremova drveta napravljene su motke okovane u zlato. Motke su provučene kroz kolutove sa

Aminadabov, za pleme Judino; Netanel, sin Suarov, za pleme Jisakarovo; Eliab, sin Helonov, za pleme Zebulunovo. Za Josipove sinove: Elišama, sin Amihudov, za pleme Efrajimovo; Gamliel, sin Pedahsurov, za pleme Manašeovo; Abidan, sin Gidonijev, za pleme Benjaminovo; Ahiezer, sin Amišadajev, za pleme Danovo; Pagiel, sin Okranov, za pleme Ašerovo; Eljasaf, sin Deuelov, za pleme Gadovo; Ahira, sin Enanov, za pleme Naftalijevo (Br 1, 5-15).

strane Kovčega da se na njima Kovčeg nosi. Motke su stalno bile u kolutovima i iz njih se nisu izvlačile (Izl 25, 10-16).

Napravljena je zavjesa od ljubičastoga, crvenoga i tamnocrvenoga prediva i prepređenog lana, a na njoj su izvezeni kerubini. Zavjesa je obješena za kvake na četiri stupa od bagremova drva, zlatom obložena, s kopčama od zlata, a na četiri podnožja od srebra. Kovčeg svjedočanstva unesen je iza zavjese. Tako je zavjesa odjeljivala Svetište od Svetišta nad svetištima. Pomirilište je stavljeno na Kovčeg svjedočanstva u Svetinji nad svetinjama. Stol je postavljen na sjevernu stranu pred zavjesu, a svijećnjak na južnu stranu Prebivališta, prema stolu. Na ulazu u Šator napravljen je zastor od ljubičastog, crvenog i tamnocrvenog prediva i prepređenog lana - vezom izvezen. Za zastor je istesano pet stupčića od bagremova drva obložena zlatom. Kopče za njih bile su od zlata. Za njih je saliveno pet podnožja od tuča (bronce) (Izl 26, 31-37).

Napravljeno je Pomirilište od čistoga zlata, dva i pol lakta dugo, a lakat i pol široko. Na dva kraja Pomirilišta napravljena su dva kerubina od kovanoga zlata. Kerubini su imali uzdignuta i raširena krila kojima su zaklanjali Pomirilište. Licem su bili okrenuti jedan prema drugome, tako da su im lica gledala u Pomirilište (Izl 37, 6-9). U Kovčeg saveza položene su dvije ploče na kojima je napisano Deset Božjih zapovijedi. Mnogi egzegeti pretpostavljaju da su neke od tih zapovijedi vrlo stare i prenošene su usmenom predajom.³¹ U Novom zavjetu Deset Božjih zapovijedi nisu u obliku kao u Starom zavjetu „ali su one prisutne u Isusovoj propovijedi, a neke od njih Isus izričito navodi“.³²

Kovčeg je bio dva i po lakta dug (111 centimetara), lakat i po širok (67 centimetara) i lakat i po visok (67 centimetara).

Mojsije je tako uradio i popeo se Jahvi na brdo Sinaj. Na pločama je Jahve s obje strane napisao deset riječi koje je rekao na brdu ispred ognja, na dan zбора i dao ih Mojsiju koji je sišao s brda i ploče položio u bagremov kovčeg. Izraelci su otišli u Moser. Jahve je odredio Levijevo pleme da nosi Kovčeg saveza Jahvina³³ (Pnz 10, 1-11).

Za vođu je određen Jošua.³⁴ Mojsije je napisao Zakon i predao ga svećenicima, Levijevim sinovima koji su nosili Kovčeg saveza

³¹ Adalbert Rebić, Deset Božjih zapovijedi (Dekalog) Značenje deset zapovijedi u Bibliji i životu Crkve, *Bogoslovska smotra* 82 (3), Zagreb, 2012., 669.

³² Isto, 666.

³³ Ron Wyatt snimio je dokumentarni film o pronalasku Kovčega saveza. Vidi: <https://www.youtube.com/watch?v=0f0o9aFRzWo> (pristup 30. prosinca 2023.).

³⁴ Jošua, Nunov sin, od rane mladosti bio je Mojsijev pomoćnik (Izl 33, Br 11). Dok je Mojsije izvodio narod iz Egipta, Jošua je savladao Amaleka i njegov narod (Izl

Jahvina. Mojsije im je naredio da svake sedme godine – godine oprosnе – na blagdan Sjenica,³⁵ na mjestu koje Jahve odabere, pročitaju Zakon u nazočnosti svega Izraela. Tako će se bojati Jahve, držati i vršiti riječi Zakona (Pnz 31, 1-13).

4. MOJSIJU SE BLIŽILA SMRT

Jahve je rekao Mojsiju da mu se bliži smrt, a narod će uskoro činiti blud i ići za tuđim bogovima one zemlje u koju će ući, napustit će i prekršiti savez što ga je s narodom Jahve sklopio. Toga dana Mojsije je napisao pjesmu kojom se obraća nebesima i zemlji:

*Nek' mi nauk daždi poput kiše,
kao rosa riječ nek' moja pada,
kao kišica po mladnoj zeleni,
kao pljusak po travi velikoj!
Jer, Jahvino ću ime uznositi,
a vi Boga našeg veličajte!*

Jahve je Stijena, djelo mu je savršeno, svi njegovi putovi su pravi, On je vjeran Bog, pravedan i pravičan, a oni koji su mu se iznevjerili nakaze su sinovske, porod izopačen i prepreden. Mojsije prekoraва glupi i bezumni narod:

*Nije li on Otac tvoj, Stvoritelj,
koji te sazdao, po kom postojiš?
Spomeni se dana pradavnih,
promotri godine od naraštaja do naraštaja.
Oca svoga pitaj, i poučit će te,
pitaj starije, pa će ti kazati.*

17, 13). Jošua je bio junak u bojama Gospodnjim. Svevišnjega Boga prizvao je kad je bio u nevolji. Porazio je protivnike na Strmini i narodi su spoznali snagu njegova oružja (Mudr 46, 1-6). Poslije Mojsijeve smrti Jahve je Jošui rekao da ustane i sa svojim narodom prijeđe preko Jordana u zemlju koju je dao Izraelovim sinovima. Jošua je dovršio Mojsijevo djelo. Jahve je zaustavio vodu Jordana i narod je preko rijeke došao u obećanu zemlju (Jš 4, 1-24; Br 34, 16-28).

³⁵ Blagdan Sjenica, hebrejski Sukkoth, jedan je od tri hodočasnička blagdana u židovskoj godini. Hodočasnički blagdani počinju u proljeće s Pashom (Uskrsom), sedam tjedana kasnije je Šavouth (Duhovi), a završavaju u jesen, na blagdan Sjenica (Hag Hasukkoth). Za blagdan Sjenica određeno je da svakoga 15. u sedmom mjesecu svi građani Izraela sedam dana moraju stanovati u sjenicama sjećajući se tako svojih predaka koji su po Božjoj odredbi četrdeset godina u pustinji živjeli u sjenicama. Uz to se veže blagdanska kita cvijeća sastavljena od četiri vrste biljaka: ploda lijepog stabla, palminih listova, mirtinih grana i iva. (Franjo Carev. Shalom Ben – Corin: Blagdan sjenica. Služba Božja 19 (4). Split, 1975., 299-302.)

Mojsije u pjesmi ističe da je Višnji baštinu dijelio narodima i razmještao *sinove čovječje*, odredio im međe po broju Božjih sinova. Mojsije tako navodi da je Jakovljevim sinovima dodijeljena obećana zemlja. Jahve je tada postao njihova baština:

*U zemlji stepskoj on ga je našao,
u pustinjskoj jezivoj pustoši.
Obujmio ga, gajio ga
i čuvao k'o zjenu oka svoga.
Poput orla što bdi nad gnijezdom,
nad svojim orlicima lebdeći,
tako on krila širi, uzima ga,
pa ga na svojim nosi perima.
Jahve sam njega je vodio,
tuđeg boga s njim ne bijaše.
Povede ga po visočjima zemlje,
nahrani ga plodovima poljskim,
dade mu meda iz pećine
i ulja iz tvrde stijene;
krawljeg masla i ovčjeg mlijeka
s pretilinom jaganjaca,
ovnova bašanskih i jaraca,
sa salom žitnih hubrega,
i napoji ga pjenušavom krvlju grožđa.
Jeo je Jakov i nasitio se.*

Ješurin je jeo i uzjogunio se, odbacio je Boga koji ga je stvorio i prezreo Stijenu svoga spasenja. Tuđi bogovi razjarili su ga gnusobama, i žrtvovao je zlodusima i bogovima, koje došljaci prije nisu poznavali, a iste njihovi očevi nisu štovali. Od gladi će umirati, ognjica i pošast će ih trovati, na njih će stići zub zvjerinji i otrov zmija. Mač će zatirati djecu, a strava će vladati. Jednako će ginuti momak i djevojka, dojenče i sjedokosi starac. U prah će biti smrvljeni, zato što je narod neupućen, bez oštroumlja:

*Da su mudri, već bi se i dosjetili,
razabrali što ih očekuje.
Kako da jedan tisuću u bijeg nagna,
i deset tisuća da dvojica gone,
da ih Stijena njina nije prodala,
da ih Jahve nije izručio?
Al' stijena im nije poput naše Stijene;*

osuđeni su naši neprijatelji.
Jer trs je njihov od sodomskog trsa
i od vinograda gomorskih;
grožde im je grožde otrovno,
grozdovi im grozdovi gorčine;
njihovo je vino otrov zmijski,
žestok jed otrovnice ljute.
Al' nije li on u mene poput dragulja,
zapečaćen u mojim riznicama?

Dan njihove propasti sve im je bliži, vidjet će da im snaga gine, i robu i slobodnu. Tada će reći, gdje su njihovi bogovi, stijena kojom su se zaklanjali. Neka im njihovi bogovi pomognu i budu im zaklonište.

Vidite sada da ja, ja jesam,
i da drugog Boga pored mene nema!
Ja usmrćujem i oživljujem;
ja udaram i iscjeljujem
(i nitko se iz ruke moje ne izbavlja).
Da, svoju ruku ja dižem
prema nebu i kažem:
Ne bio ja živ vječit
Kličite, o nebesa, s njime,
obožavajte ga, sinovi Božji!
Kličite, puci, s njegovim narodom,
uznosite snagu njegovu,
poslanici Jahvini.
Jer će krv slugu svojih osvetiti,
istom mjerom vratit' dušmanima,
naplatit' će od onih koji njega mrze,
očistit' od grijeha zemlju svog naroda." (Prz 32, 1-43)

Ta je pjesma Mojsijeva oporuka. Pjesma je posljednji pogled velikoga nacionalnog i vjerskog vođe koji je svoj narod izveo iz egiptaskoga ropstva i mnogoboštva u slobodu i vjeru u jedinoga Boga. Pjesma proniče u prošlost i valorizira je, ali je vizionarska i proročanska smjernica za budućnost.³⁶

Mojsije je s Još uom izgovorio tu pjesmu svemu Izraelu. Rekao im je da u svoja srca usade sve riječi pjesme i naredi svojim sino-

³⁶ Đurđica Gavranović - Porobija, Biblijska poetska trilogija. Biblijski pogledi 2 (1). Zagreb, 1994., 42-43.

vima da drže i vrše sve riječi ovoga Zakona. Istaknuo je da to nije prazna riječ budući da je to njihov život i zbog tih riječi živjet će dugo na zemlji koju će, prešavši Jordan, zaposjesti.

Svom nasljedniku Jošui Mojsije je naložio: „Uzmite knjigu ovoga Zakona i položite je uz Kovčeg saveza Jahvina. Neka ondje bude svjedokom protiv tebe! Ta znam ja tvoju buntovnost i tvoju tvrdu šiju. Evo i danas, dok još s vama živim, bunite se protiv Jahve. A kako li nećete kad ja umrem!” (Pnz 31, 26-27).

Potom je Jahve rekao Mojsiju da se popne na goru Nebo u Abarskom gorju i pogleda kanaansku zemlju koju će dati Izraelcima. Jahve mu je nakon toga rekao neka umre na gori i pridruži se svojim precima, kao što je i njegov brat Aron, koji je umro na brdu Horu.

4.1. Mojsijev blagoslov Izraelaca

Mojsije je blagoslovio Izraelce pred svoju smrt. U blagoslovu Mojsije je rekao da je Jahve došao sa Sinaja i Jakovljev zbor postao je njegovom baštinom. Molio je Mojsije neka nikada ne izumru Rubenovi potomci. Za Levija je molio da mu udijeli milost svoju. Rekao je da je Benjamin Jahvin ljubimac. O Josipu je rekao da mu je Jahve blagoslovio Zemlju te je njegovo najbolje od onog što daje nebeska rosa i što se u bezdanima krije! Također, o Josipu je rekao da je najbolje od onog što sunce daruje i što mlađak novi nosi, „prvine s drevnih planina i najbolje s vječnih brežuljaka, (16) ponajbolji rod zemlje i svega što je na njoj i milost Onog što prebiva u grmu. Nek' sve to dođe na glavu Josipovu, na tjeme posvećenog između sve braće!” (Pnz 33, 15-16). Osim toga, Mojsije govori i o drugim Jakovljevim sinovima: Zebulon, Gadu, Danu, Naftaliju, Ašeru.

Mojsije je skroman, najskromniji čovjek na zemlji i iznimno vjeran Jahvi³⁷ pa mu nema ravnoga čovjeka, on je nenadmašna veličina i ideal proroštva.³⁸

4.2. Mojsijeva smrt

Mojsije je otišao na brdo Nebo, na vrhunac Pisge nasuprot Jerihonu, gdje mu je Jahve pokazao svu zemlju za koju se zakleo Abrahamu, Izaku i Jakovu da će je dati Mojsijevu potomstvu. Mojsije je u sto dvadesetoj godini oko 1200. umro ondje u zemlji moapskoj po

³⁷ Stipe Botica, *Biblija i hrvatska tradicijska kultura*, Školska knjiga, Zagreb, 2011., 28.

³⁸ Miljenko Odrlić, nav. dj., 276.

Jahvinoj zapovijedi. Ukopan je u dolini u zemlji nasuprot Bet Peoru, a nitko nije doznao za njegov grob. Izraelci su Mojsija oplakivali trideset dana (Pnz 34, 1-12). Mojsijevom smrću završeno je uređenje Zakona.³⁹

Kranjčević Mojsijev kraj opisuje kako piše i u *Ponovljenju zakonu*:

Tu navrh brda svijetli genije

Raširio je ruke brižljive.

Ožario ga tračak sunčani,

Ljepotom još ga osu Jehova,

Što geniji ga nose u srcu;

“O, evo tebi, izabran narode,

O, evo tebi zemlje rajevne,

Slobodu svetu tu da zagliš,

Da sretniji ti budu sinovi.

Od naroda se čula poruga upućena Mojsiju: – *Aj, to je dakle zemlja Hanaan?! Zamjerali su Mojsiju zašto ih je vodio pustarom jer će se još niz gadno brdo strmoglavo srnuti i pasti na hladna ognjišta.* Mojsijeve osjećaje pred smrt Kranjčević opisuje:

Tek primio se srca očajno

I dvije mu oči suza zalije.

Još zadnjim trenom vid mu počinu

Na obećanoj zemlji Hanaan,

I glava mu se mrtvo obori.

Zbog grijeha Izraelaca Mojsije svoj narod nije doveo u Kanaan.

Kranjčevićeva poezija ima „tri uporišne točke: Domovina – Čovjek – Svemir”.⁴⁰ U svojim pjesmama Kranjčević iskazuje brigu i tegobe svoga naroda koje izražava biblijskim i antičkim parabolama, simbolima iz povijesti kršćanstva i židovskoga naroda, „njihovom je alegoričnošću odijevao temeljna ljudska pitanja o svemiru, o životu, o neskladu ideala i zbilje, o svrsi čovjeka i prirode, o vjeri, o crkvi, o Bogu, o smrti, o ljubavi i suzi, o grijehu i nesreći, o pravdi, o slobodi (...)”.⁴¹ Kranjčevićeva poezija je duhovna, misaona i općeljudska.⁴²

³⁹ Miljenko Odrlić, nav. dj., 279.

⁴⁰ Dubravko Jelčić, *Povijest hrvatske književnosti*. Naklada P. I. P. Pavičić, Zagreb, 2004., 260.

⁴¹ Isto, 261.

⁴² Drago Šimundža, nav. dj., 343.

Mojsije je kanoniziran prije Kongregacije. Spomendan sv. Mojsija je 4. rujna.

Mojsijevo ime nosi sv. Mojsije Crni (oko 330. - 405.). Bio je etiopski sluga koji je postao zločinac. Nakon obraćenja pristupio je pustinjским redovnicima i bio zaređen. Ubili su ga Berberi.⁴³

5. MOJSIJE U IKONOGRAFIJI

U ikonografiji Mojsije se prikazuje kao dijete u pelenama koje leži u košarici od papirusa oblijepljenoga smolom. Pokatkad se prikazuje kako pluta na vodi. To je prefiguracija maloga Isusa u jaslama. Otkrila ga je faraonova kći koja je s pratnjom došla na kupanje u Nilu. Mojsijeva sestra Mirjam ponudila joj je Mojsijevu majku za dojilju. Faraonova kći posinila je dijete i nadjenula mu ime Mojsije, što znači „izvađen iz vode”. U umjetnosti to je lajtmotiv i prefiguracija spasenja maloga Isusa za vrijeme pokolja djece. Mojsijev atribut je štap koji se pretvara u zmiju i čudesno potvrđuje Mojsijevo poslanje. Mojsije štapom zaziva kazne nad Egiptom, uslijedilo je deset egipatskih zala. Udarcem štapom Crveno more se razdvojilo, a iz pećine je izbila voda.⁴⁴

ZAKLJUČAK

Mojsije je sin Amrama i Jakobede, unuk Levijev, praunuk Jakovljević. U Starom zavjetu se spominje 833 puta. Rođen je u egipatskom ropstvu. Čudesno je spašen iz Nila kamo ga je majka stavila u košaru kako bi izbjegla da bude pogubljen po faraonovoj zapovijedi. Našla ga je i iz Nila izvadila faraonova kći. Othranila ga je majka, a potom faraonova kći posinila. Na faraonovu je dvoru boravio četrdeset godina. Vidio je patnje svoga naroda. Ubio je Egipćanina koji je tukao Hebrejca. Zbog toga je pobjegao u midansku zemlju u kojoj se oženio i boravio četrdeset godina. Na Božjem brdu Horebu Jahve mu se javio i rekao neka krene u Egipat izbaviti svoj narod iz ropstva. Vratio se u Egipat i Izraelce izveo iz ropstva. Na Sinaju je pred Jahvom boravio četrdeset dana i noći ništa ne jedući i ne pijući. Na Sinaju je Jahve izgovorio Božje zapovijedi. Dok je Mojsije

⁴³ Tessa, Paul. Ilustrirana svjetska enciklopedija Sveci. Leo-Comers Rijeka – Zagreb, 2010., 243.

⁴⁴ Anđelko Badurina, (prir.) Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i Uvod u ikonologiju Radovana Ivančevića. Kršćanska sadašnjost. Zagreb, 1990., 412.

bio na Sinaju, njegov brat Aron je dao napraviti zlatno tele kojem su se Izraelci klanjali. Mojsije je tada (kao i više puta) Jahvu molio da oprostí narodu. Jahve je oprostio, ali je narod kažnjen i Mojsije ga nije doveo u obećanu zemlju. Mojsije je sluga i čovjek Božji, Božji posrednik i zagovornik naroda pred Bogom. Mojsijev proročki identitet ogleda se u činjenici da je s Jahvom razgovarao kao s prijateljem. To je učinio Mojsijev suradnik i nasljednik Jošua. Izraelski je narod preko rijeke Jordana doveo u obećanu zemlju.

Kranjčevićeva pjesma *Mojsije* dijaloškoga je karaktera na osobnoj razini Mojsija i Jehove. Kranjčević je očajavanjem proživljavao patnje pogažene domovine i poniženog naroda. Lirski se subjekt obraća Gospodu da narod izvede iz ropstva zlopatna. Nadalje, lirski subjekt čezne za izgubljenim rajem, prvotnim skladom i pravičnošću. Zbog počinjenoga grijeha lirski subjekt upućuje krik: *O, neokajna moja pogreško!*

Tematizirajući život i ljude, lirski subjekt kaže: *A šta je život – ko i pustara, / A šta su ljudi – ko i prašina*. Lirski subjekt kao i Mojsije više puta moli oprost za grijehе koji su drugi učinili: *Oprosti im, o silni, svemožni, / Izvedi narod moj, o Gospode!* Dakle, tematizirajući narod, lirski subjekt piše da je narodu krivi prorok prav i narodi su djeca velika kojima je lako kupiti igračke. Lirski subjekt u stihovima iskazuje i nadu da će narod svetu slobodu zagrliti i njegova će djeca biti sretnija.

Fabula Kranjčevićeva *Mojsija* u suglasju je sa starozavjetnim knjigama. Kranjčević alegorično Egípat prikazuje kao Austro-Ugarsku. Židovi su bili sužnji u Egiptu, a Hrvati u Austro-Ugarskoj. Obećana zemlja alegorijski predstavlja slobodnu samostalnu Hrvatsku. Kako je Kranjčević prorok maloga porobljenoga hrvatskoga naroda, tako je i Mojsije židovski prorok. Mojsije nije dočekao ulazak u obećanu zemlju kao što ni Kranjčević nije dočekao slobodu. Lajtmotiv Kranjčevićeve pjesme „Mojsije” je sloboda i čovjekoljublje.

MOSES IN THE OLD TESTAMENT AND IN EPONYMOUS POEM
BY SILVIJE STRAHIMIR KRANJČEVIĆ

Abstract

Moses is God's servant, interlocutor and mediator who conveys God's words and decrees to the people. On God's Mount Horeb, an angel appeared to him in a burning bush that did not burn up. From that bush Yahweh appeared to Moses. The revelation of God's name at Sinai is a fundamental event in the Old Testament. Moses, according to Yahweh's providence, led the people of Israel across the Red Sea from Egyptian slavery to the Sinai Desert. At Sinai, Yahweh gave him the Ten Commandments and other regulations. While Moses was staying before Yahweh on Sinai for forty days and nights, the Israelites turned away from Yahweh and started worshipping the golden calf. Moses begged the Almighty not to punish the people. The Lord forgave the people, but he punished them to spend forty years in the desert. Moses went to Mount Nebo to the peak of Pisgah opposite Jericho where Yahweh showed him the Promised Land. Moses then died at the age of 120.

Moses is a permanent inspiration to poets, painters, sculptors, directors and other artists. The greatest Croatian poet of Realism, Silvije Strahimir Kranjčević, published the poem *Mojsije* (Moses) in Vienac in 1893. Kranjčević's poem is in accordance with the Old Testament books.

Keywords: Moses, Yahweh, Old Testament, Israelites, Silvije Strahimir Kranjčević.